

ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ՇԵՐՏԵՐՆ ՈՒ ԼԵԶՎԱՈՃԱԿԱՆ
ՅՈՒՐԱՀԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՆԱՃՅՈՒՍԱԿԱՆ
ՄՇԱԿՈՒՅԹՈՒՄ¹

Հասմիկ Հ. Մատիկյան

ՀՀ ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն
Շիրակի Մ. Նալբանդյանի անվան պետական համալսարան

Ամփոփում

Նախաբան. Շիրակի բանահյուսության մեջ կենսունակ ժանրերից է հանելուկը: Ինչպես բանահյուսական այլ ժանրերում, այնպես էլ հանելուկներում կան միավորներ, որոնք բանաձևային, արքետիպային մտածողության արգասիք են: Հոդվածում դիտարկել ենք հանելուկների բովանդակային առանձնահատկությունները՝ կիզակետում ունենալով Շիրակի հանելուկների լեզվաոճական յուրահատկությունները: *Մեթոդներ և նյութեր.* Բանագիտա-տեքստաբանական և զրույցի մեթոդներով քննության են առնվել շիրակյան հանելուկները: *Վերլուծություն.* Ուսումնասիրվել են հանելուկների տարածամասնակյա գրառումները: *Արդյունքներ.* Շիրակյան հանելուկների ավանդական դրսևորումները կրում են բանաձևային, հնագույն մտածողության առանցքային բնորոշիչներ: Հանելուկի տեքստը բովանդակում է տարաբնույթ թեմաներ, որոնք ձևավորվում են լեզվաոճական այս կամ այն հնարի շնորհիվ: **Բանալի բառեր՝** *հանելուկ, ժանրային բնութագիր, ոճ, դաշտային աշխատանք, Շիրակ, բանաձև, տեղանուն:*

Ինչպես հղել՝ Մատիկյան Հ. *Հանելուկի բովանդակային շերտերն ու լեզվաոճական յուրահատկությունները Շիրակի հայոց բանահյուսական մշակույթում* // ՀՀ ԳԱԱ ՇՀՀ կենտրոնի «Գիտական աշխատություններ»: Գյումրի: 2026: Հ. 1 (29): 196-205 էջեր: DOI: 10.52971/18294316-2026.29.1-196

¹ Հետազոտությունն իրականացվել է ՀՀ ԿԳՄՄՆ բարձրագույն կրթության և գիտության կոմիտեի ֆինանսական աջակցությամբ՝ 25RG-6B114 գիտական թեմայի շրջանակներում:

CONTENT LAYERS AND LINGUO-STYLISTIC FEATURES OF RIDDLES IN THE ARMENIAN FOLKLORE OF SHIRAK

Hasmik H. Matikyan

Shirak Center for Armenological Studies NAS
Shirak State University after M. Nalbandyan, Gyumri, RA

Abstract

Introduction: The riddle constitutes one of the most vibrant and enduring genres within the folklore tradition of the Shirak region. As in other folklore genres, riddles also contain structural elements that are rooted in formulaic patterns and archetypal modes of thinking. This article examines the semantic and thematic features of riddles, with particular emphasis on examples recorded in Shirak. **Methods and Materials:** The study employs folkloristic, textological, and interview-based methods in the analysis of riddles collected in the Shirak region. **Analysis.** Diachronic recordings of riddles have been examined in order to identify their structural, semantic, and stylistic characteristics. **Results:** The traditional manifestations of Shirak riddles reveal distinctive formulaic structures and reflect key features of archaic modes of thought that have been preserved within the regional oral tradition.

Key words: riddle, genre characteristics, style, fieldwork, Shirak, formula, toponym.

Citation: Matikyan, H. *The Content Layers and Linguo-Stylistic Features of the Riddle in the Armenian Folklore of Shirak* // "Scientific works" of the Shirak Center for Armenological Studies NAS RA. Gyumri, 2026. Vol. 1 (29). 196-205 pp.. DOI: 10.52971/18294316-2026.29.1-196

Ն Ա Ք Ա Ր Ա Ն. Բանահյուսության կարևոր ժանր են հանելուկները, որոնք ունեն տարաբնույթ գործառույթ՝ մտավարժական, խոսքավարժական, ժամանցային: Երբեմն դժվարություն է առաջանում ընտրել հանելուկի հասցեատիրոջը՝ մեծահասակ կամ երեխա: Կան պարզ կառուցվածքով հանելուկներ, որոնք առաջին հայացքից պետք է ունենան մանուկ հասցեատեր, սակայն այդ տեքստերը երբեմն բովանդակում են հնագույն մտածողության տարրեր, բովանդակային տարրեր շերտեր, մետափմաստներ: Ոճական հնարները, մասնավորապես անձնավորումն ու համեմատությունը, մետափմաստ ապահովող պատկերներ են հանելուկի տեքստում:

Կատարված դաշտային աշխատանքների ժամանակ բանասացներից շատերը դյուրությամբ չէին առանձնացնում մանկական հանելուկները: Ըստ էության, դժվարությունը արխետիպային տարրերի առկայությունն է որոշ հանելուկներում:

Ուշագրավ է, որ Ներսես Շնորհալին առանձնահատուկ տեղ է հատկացրել մանկական հանելուկներին, որոնք գրված են ժամանակի խոսակցական լեզվով: Նա ստեղծում է հանելուկի դասական տիպ, որը դառնում է ընդօրինակման առարկա [7]:

Ս. Հարությունյանի բնորոշմամբ՝ հանելուկը բաղկացած է երկու տարրեր մասերից՝ հանելուկային պատկերից և դրա տակ թաքնված՝ հանելուկի բուն առարկայից (առարկաներից), որ պետք է գուշակվի [1, էջ 250]:

Մեր համոզմամբ՝ հանելուկային պատկերը ձևավորվում է ոճական բանադարձումների հաշվին.

Տասներկու չորթան

Շարվել են, կերթան.[6, էջ 502]

Ա. Մնացականյանը *Հայ միջնադարյան հանելուկներ* գրքում ընդգծում է ժողովրդական և հեղինակային հանելուկների թեմատիկ ընդգրկման սահմանները՝ կարևորելով աստվածաբանական գիտելիքները, կրոնական աշխարհայացքը, ուսուցողական բնույթը [5]:

Հանելուկները ավանդական բանահյուսության հին տեսակներից են և ժանրային նկարագրով պատկանում են վիպական բանահյուսությանը: Նրանք առած-ասացվածքների հետ միասին վիպական բանահյուսության մեջ կազմում են մի ուրույն բաժին՝ թաքնված իմաստով ու խորքային բովանդակությամբ: Երկու տեսակներում էլ կա գաղտնագրված տեքստ, հանելուկային մաս: Մեջբերենք շիրակյան առած-ասացվածքներ.

Էջը չէ, պոչն է // Շան բերանը շաքար է ընկե // Ջուրն իր ճամփով կերթա // Սար ու ձոր՝ տերտերի փոր // Տոտոն փոփոլի սովոր չէ // Տիրովին տերն է տարե, Անտերին գելն է տարե//:

Հանելուկը ժողովրդական բանահյուսության կարևորագույն ժանրերից մեկն է, որի ստեղծման համար հիմք է ծառայել մարդը իր շրջակա միջավայրով, կենցաղով, սովորություններով և հավատալիքներով:

Հանելուկային պատկերը շատ հաճախ բովանդակում է ավանդական մշակույթի ամենատարբեր բաղադրիչներ՝ *ուտեստ, զբաղվածություն, տոնական մշակույթ, արհեստ*, որոնց հասցեատերը մեծահասակն է:

Շիրակ. հայոց բանահյուսական մշակույթը համահավաք ժողովածուն առանձնանում է հանելուկների բազմազանությամբ (բնության երևույթներին առնչվող հանելուկներ՝ արև, լուսին, կարկուտ, աստղեր, կայծակ, գիշեր, մրգերին ու բանջարեղեններին վերաբերող հանելուկներ՝ նուռ, խաղող, ձմերուկ, ծիրան, լոբի և այլն, կենդանական աշխարհին առնչվող հանելուկներ՝ կով, ձի, հավ, ոչխար, կատու, մուկ, գորտ և այլն), որը ներկայացնում է տարածաշրջանի բնակչության հետաքրքրությունները, կենցաղը, շրջակա միջավայրը իր կենդանական և բուսական աշխարհով:

Առաջին հայացքից այս հանելուկները կարող են ուղղվել երեխաներին՝ պայմանավորված թեմատիկ պարզությամբ: Մակայն բովանդակային պլանում այս հանելուկային միավորներն ունեն բովանդակային տարբեր շերտեր, որի գուշակումը դժվար է նաև մեծահասակների համար:

Մեջբերենք մեկ օրինակ՝

Էստեղ պուպուզ,

Էնտեղ պուպուզ,

Էրթկեն դուս:

(Արև) (6, էջ 502)

Կամ՝

Պզդի եկեղեցի, դանկով զարկեցի,

Դուռը բացի, մտա մեջը համբուրեցի,

Ելա երթիկ, քար քցի:

(Ձմերուկ) (6, էջ 504)

Հանելուկի ամենապարզ ձևը հարցահանելուկն է: Շիրակյան հանելուկներում գերակայում են հետևյալ սկսվածք-բանաձևերը. *էն ինչն է, էն ինչը* կամ *կըրնասս հանես:*

Այս սկսվածք-բանաձևերին զուգահեռ օգտագործվում է նաև հանելուկ-հանմանելուկ արտահայտությունը, որը հավանաբար շիրակյան ծագում ունի:

Հանելուկ,
Հանմանելուկ,
Ծերը՝ ծաղիկ,
Տակն՝ ավելուկ: [6, 504]:

Հանելուկներն ըստ լուծման առարկաների դասակարգելիս՝ տվյալ առարկայի տակ են համախմբվում նրա վերաբերյալ ասվող բոլոր այն բազմապիսի հանելուկները, որոնք տարբեր ժամանակներում հորինվել են այդ առարկայի շուրջը:

Ոճական բանադարձումները արտահայտիչ ու ազդու են դարձնում Շիրակի մանկական հանելուկները: Հաճախադեպ են գունային պատկերները:

Բանասացների հաղորդմամբ հանելուկը մարգում է երեխայի միտքը, ընդլայնում է մտահորիզոնը՝ զարգացնելով տրամաբանությունը:

Երեխաներին հասցեագրված հանելուկները երբեմն դառնում են պատումային. հանելուկ ասողը թվարկումներով, բացատրություններով է կատարում հարցադրումը [8]: Բանասաց Դ. Ջարգարյանը /ծնվել է ք. Գյումրիում, 1959թ./ երկու հանելուկի օրինակով մեզ բացատրեց հանելուկի մատուցման եղանակը երեխաների համար. «Հմի եթե երեխուն չոր ու ցամաք «Օձ» պատասխանով հանելուկը ասենք, կարող է չգուշակե, բայց եթե օրինակ բացատրենք, որ դրանից ամառը շատ է, խոտերի մեջ, վտանգավոր է, կարող է խփե, իրան ավելի հեշտ կեղնի պատկերացնել, թե ինչի մասին է խոսքը: Իսկ «քուրսի» հանելուկը. հիմիկվա երեխեքը ինչ գիտեն՝ քուրսին ո՞րն է.

Կշարժվի, ոտք չունի,
Մտրակ է, պոչ չունի:
(*օձ*) [9]:

Չորս ախպեր են մե վերմակի տակ:

(*քուրսի*) [9]:

Ավանդական մշակույթին առնչվող հանելուկները երբեմն դժվարգուշակելի են երեխաների համար, հատկապես այն պարագայում, երբ նրանք անմիջական կրողը չեն եղել այդ մշակույթի: Շիրակի մանկախաղաց երգերում ավանդական մշակույթի բաղադրատարրերն ունեն կենսունակություն, և երեխաները երբեմն անմիջական մասնակիցն են դառնում կենցաղում կատարվող գործողություններին: Ուշագրավ օրինակ է *Խնցի, հարնցի* շիրակյան երգը, որը երբեմն երգվել է մեծահասակի, երբեմն էլ երեխայի կողմից: Այսինքն՝ երեխան փոքրիշատե ձուլվում է այդ միջավայրին, տեսնում է խնցի հարելու գործողությունը, և ըստ էության, կարող է *Խնցի* բառ-հանելուկը ինչ-որ առումով առավել արագ գուշակել:

Մեզ հաջողվել է գտնել Ն. Շնորհալու մանկական հանելուկներից *Խնցին*.

Հողից շինեցին,
Բոցում թրծեցին,
Կախեցին սյունից,
Տարան, բերեցին: [7, 15]

Երեխայի համար առարկայի ճոճվելու գործողությունը հուշող միջոցն է գաղտնագրված առարկան գտնելու: Մեջբերենք բանասաց Վ. Մարգարյանի /ճնվել է 1943 թ. Շիրակի մարզի Կապս բնակավայրում/ խաղերգը.

Խնոցի, հարոցի,
Տարա, բերեցի,
Կարագը թանից հանեցի. [9]:

Հանելուկի տեքստում գործածված *տարան-բերեցին* գործողության կրկնությունը ակնհայտ է նաև մանկական բանահյուսական տեքստում՝ *տարա, բերեցի* բայական միավորի մեջբերմամբ.

Իմ ննոյին ձձում էրի,
Մի լավ տարա, բերեցի,
Կաթ ու մածուն կերցրի: [9]:

Մեկ այլ՝ *խնոցի* պատասխանով հանելուկում բացակայում է հանելուկային առարկայի էական նմանությունը տարուբերումի հետ, որը խիստ դժվարեցնում է հանելուկի գուշակումը.

Նստիմ Բով,
Կթիմ գկով,
Զրմպզրմպալեն ընկնիմ (վ. լցեմ) ի ծով:
Շիրակ - Ախուրյան, Գառնի

Մեկ այլ հանելուկում գործելու ճաղն է բառ-պատասխանը, որը ևս խոսում է Շիրակի ավանդական կենցաղում տնայնագործության կարևոր դերի մասին:

Հինգ ախպեր են,
Երկուսը կշարեն,
Հինգը բան կկրեն,
Որ շենք շարեն:
(*գործելու ճաղ*) [9]:
Հինգ ախպեր մի հորի
Վրա կաշխատին:
(*ճաղեր*) (6, էջ 511)

Հանելուկը՝ որպես բանաստեղծական ստեղծագործություն, ունի ուրույն հանգավորում: Զորօրինակ հետևյալ շիրակյան հանելուկը՝

Ուտելիք- ուտման *ելիք*,
Մեջն ուտ *ելիք*,
Դուրսը թափ *ելիք*:
(*կաղին*)

Կամ՝

Զու կածէ՛ հավ չէ
Արածէ կը՝ կով չէ:
(*կրիա*) [6, 506]:

Գունային տարրերը գերակշռում են Շիրակի հանելուկներում. մանկական տեքստերում գույներն ունեն առատ տարածվածություն.

Էն ինչն է, ինչը,
Ներսից կանանչ է,
Դրսից՝ կանանչ,
Կտերը՝ սպիտակ:

(*վարունգ*) [9]:

Մանկական բանահյուսական նմուշներում համեմատությունը դառնում է հանելուկի հուշող-բանադարձում: Հեքիաթագետ Ա. Ջիվանյանը, անդրադառնալով համեմատությանը՝ որպես հեքիաթի գերհնար արքիտրոպի, նշում է, որ ի տարբերություն փոխաբերության՝ համեմատությունը չի խախտում տրամաբանության որևէ օրենք և անհնարինության /impossibilia/ ակնարկ անգամ չի պարունակում (մասնավոր գրույց Ա. Ջիվանյանի հետ): Սա մեզ հիմք է տալիս ընդգծելու առհասարակ բանահյուսական տեքստերի ինքնատիպության ու բացառիկության ֆենոմենը:

Ըստ էության, համեմատության միջոցով հանելուկ ասացողը փորձում է երեխային տանել դեպի հանելուկ բացող բառը (առարկան կամ երևույթը): Համեմատությունը, մեր համոզմամբ, մանկական հանելուկների պարագայում ձեռք է բերում կարևոր նշանակություն: Մեջբերենք օրինակներ՝

Ինչն է ինչը,
Դեղին, կանաչ, կարմիր **լուսակիրի նման է**,
Ու միրգ է:

(*խնձոր*)

Կամ՝

Ջենքի նման է,
Կճեպը դեղին,
Մեջը՝ սպիտակ է:

(*բանան*) [9]

Խոսքի արտահայտչամիջոցներից կամ բանադարձումներից Շիրակի հանելուկներում գործածական է հատկապես հակադրությունը /*ոտ-ձեռ, ցած-վեր, ձմռան-ամռան, գիշերը-առավոտյան*/ և այլն:

Ձմռան ցրտին,
Ամռան շոգին,
Կանանչ շորեր,
Ունի հագին:

(*եղևնի*) [9]

Ըստ Ֆ. Խլղաթյանի *Ոճաբանական տերմինների բառարան տեղեկատու*-ի՝ համեմատությունը սահմանվում է որպես ոճական դարձույթ, այն երկու առարկաների կամ երևույթների համադրումն է նրանցից մեկը մյուսի նմանությամբ կամ տարբերությամբ բնորոշելու համար [4, 53]:

Ս. Հարությունյանը, վերլուծելով հանելուկների ժանրային առանձնահատկությունները, նշում է, որ հանելուկի այլաբանական պատկերը սովորաբար ձևավորվում է հանելուկային առարկայից սեռով ու տեսակով բոլորովին տարբեր այլ առարկաների կամ երևույթների հատկանիշների հիման վրա՝ հատկանիշների, որոնք մերձավոր կամ հեռավոր որևէ նմանություն ունեն հանելուկային առարկայի հետ: [2, 251]:

Հանելուկներում չափազանցությունը ևս կարևոր ոճական հնար է, որը բանահյուսական տեքստերում ընդհարապես գերակա միջոցներից է.

Տերևներ են **հագար** հատ,

Ոչ ճյուղ ունի, ոչ արմատ:

(*Խոտի դեզ*) [9]

Շիրակյան հանելուկների կառուցվածքային սկզբունքի մեջ հաճախ նկատում ենք ինչ-որ բան բացառելու և մեկ այլ բան հաստատելու նպատակադրում:

Ոչ ոտ ունի, ոչ էլ ձեռ,

Բաց է անում դուռը մեր:

(*Քամի*) [9]:

Շիրակի հանելուկներում տեղանուններն ունեն առատ բաշխվածություն, որը հուշում է այդ տեղավայրերի ազդեցությունը մարդկանց հիշողության վրա: Առատ են *Ղարս*, *Վան*, տեղանուններով հանելուկները.

Գնացի **Ղարս**,

Ճամփին գտա

Երեք հատ հարս,

Մեկին ղրկի հարս,

Մեկին ճղթի թարս,

Մեկ լե պահի,

Չուրի դու գաս.

(*Ավել*) [6, էջ 514]

Ըսդից **Վան**,

Վանա Երևան,

Օսկե չաղըր,

Մեչը՝ դիվան:

(*Կայծակ*) [6, էջ 502]:

Էստեղից մինչև **Վան**,

Վանա մինչև **Երևան**,

Քառսուն գոտի գործման:

(*Արև*) [6, էջ 502]:

Բերված նմուշներում տեղանունների միջոցով ընդգծվում է տարածքային հեռավորության գաղափարը, որը հուշում է գաղտնագրված առարկայի տեղակայման հեռավորությունը գտնվելու վայրից:

Ս. Հարությունյանը հանելուկների բովանդակային պլանում կարևորում է տեղավայրի նշումը: Հայկական տեղանուններով հանելուկները վկայում են նախ՝ այդ

ստեղծագործությունների ազգային բնույթը և ապա՝ հնարավոր դարձնում մոտավոր տեղն ու միջավայրը: Մյուս կողմից, պատմական տեղանունների անդրադարձման երևույթը ցույց է տալիս ժողովրդի նյութական կյանքի վրա այդ քաղաքների ու գավառների թողած նշանակալի ազդեցությունը [2, էջ 46]:

Շիրակի ժողովրդական հանելուկներում երկրագործությունը կարևոր մաս է կազմում: Հանելուկներում հանդիպում ենք հողագործական գործիքների նկարագրության (գութան, սայլ, սանդեղք), ինչպես՝

Մութ փողան,
Էրկեն սողան,
Մերկևիլներ մեջ
Կերթան-գուգան

(*Գութան*) [6, էջ 511]:

Ոսկեհասկի բանահյուսության մեջ [3] առանձնանում են *գութան, գերանդի, երկանք* պատասխանով հանելուկները, որոնք ցույց են տալիս տվյալ տեղավայրի երկրագործական և աշխատանքային մշակույթի ակնհայտ ազդեցությունը բանահյուսական ժանրերի տեղական ձևավորումների վրա:

Բերված օրինակում չորս թիվը ապահովում է պատկերավորություն, որը խորհրդանշում է գութանի մասերը: Անձնավորման միջոցով գութանի մասերը ներկայացվում են որպես «սուլթաններ»: «Չօրտան – սուլտան – կերտան» բառերի հնչողությունը ստեղծում է երաժշտականություն:

Չօրս չօրտան,
Տասերգու **սուլտան**,
Բառնուգ կերտան»

(*Գութան*) [3, էջ 299]

Մեկ այլ օրինակում գերանդին ներկայացվում է որպես «ոսկե պեխեր» ունեցող առարկա: Հնչյունական կրկնությամբ (ալիտերացիա) – «սըվսըվալեն», «պըլբըլալեն» բառերը ստեղծում են ձայնային խաղ: Օգտագործվել են բարբառային բառեր, որոնք բնորոշ են ժողովրդական խոսքին.

Մարեն գուկա **սըվսըվալեն**,
Օսկե պեխեր **պըլբըլալեն**:

(*Գերանդի*) [3, էջ 299]

Կամ՝

Մերդ էգավ մեր տունը,
Մինդարը փռոի տագը,
Գըզըռոծն հ՛ընգավ բագը:

(*Երկանք*) [3, էջ 299]

Նշված հանելուկում նկարագրվում է տան միջավայրը («մինդար», «բակ»):

Ե Ձ Ը Ա Հ Ա Ն Գ ՈՒ Մ. Շիրակի հանելուկները հետաքրքրություն են ներկայացնում ոչ միայն իրենց բազմազանությամբ, այլև լեզվառճական առանձնահատկու-

թյուններով, որոնք ցայտուն ներկայացնում են շիրակցիների լեզվամտածողության տարբեր կողմերը:

Հանելուկները երկու տիպային զուգորդումներով են հանդես գալիս Շիրակի ավանդական բանավոր մշակույթում՝ գեղջկական միջավայրից ու աշխատանքային առօրյայից բխող և բնապաշտական հանելուկներ: Շիրակցին դիմել է պատկերավորման տարբեր միջոցների հանելուկի տեքստը ստեղծելու համար՝ համեմատություն, չափազանցություն, անձնավորում, փոխաբերություն:

Շիրակի տարածաշրջանի հանելուկները բազմաշերտ են՝ կենցաղի և տեղական մշակույթի նկարագրություն, երկրագործական գործիքների հիշատակումներ: Այս երևույթը բացատրվում է նրանով, որ շիրակցին իր առօրյայի մեծ մասը զբաղվել է երկրագործությամբ:

Շիրակի ավանդական հանելուկային բանահյուսության մեջ մեծ տեղ են գրավում, նաև բնության երևույթների նկարագրությունը:

Գրականություն

1. **Հարությունյան Ս.** *Բանագիտական ակնարկներ*: ՀՀ ԳԱԱ «Գիտություն» հրատ., Երևան, 2010: 262 էջ:
2. **Հարությունյան Ս.** *Հայ ժողովրդական հանելուկներ /ուսումնասիրություն/*: Հայկական ՍՍՌ ԳԱ հրատ., Երևան, 1960: 170 էջ:
3. **Հովհաննիսյան Մ.** *Ոսկեհասկ /Մողլա-Մուսա/ գյուղի պատմությունը, ազգագրությունը և բանահյուսությունը*: «Արեգ», Երևան, 2005: 397 էջ:
4. **Խղիթյան Ֆ.** *Ոճաբանական տերմինների բառարան-տեղեկատու*: «Լույս» հրատ., Երևան, 1976: 110 էջ:
5. **Մնացականյան Ա.** *Հայ միջնադարյան հանելուկներ (V–XVIII դդ.)*: ՀՍՍՀԳԱ հրատ. Երևան, 1980: 522 էջ:
6. *Շիրակ. Հայոց բանահյուսական մշակույթը*: ՀԱԻ հրատ., Երևան, 2024: 640 էջ + 2 էջ նկար:
7. **Ծնորհալի Ն.** *Հանելուկներ*: Սովետական գրող, Երևան, 1984:
8. **Matikyan H.** *Childbearing and Childrearing Traditions of the Shirak Region of Armenia*. Yerevan, 2025: 192 p.
9. **Մատիկյան Հասմիկ**, ԴԱՆ, 2025:

References

1. **Harutyunyan, S.** Linguistic Reviews [*Banagit'aknarkner*]. NAS RA “Science” Publishing, Yerevan, 2010. 262 p. (in Armenian)
2. **Harutyunyan, S.** Armenian Folk Riddles /Study/[*Hay joghovrdakan hanelukner /usumnasirutyun*]. Publishing House of the Academy of Sciences of the Armenian SSR, Yerevan, 1960. 170 pages. (in Armenian)
3. **Hovhannisyanyan, M.** Voskehask /Molla-Musa/ Village: History, Ethnography, and Folklore [*Voskehask /Molla-Musa/ gyugh-i patmut 'yuny, azgagrutyuny yev banahuyk'utyuny*]. Areg Publishing, Yerevan, 2005. 397 p. (in Armenian)
4. **Khlgatian, F.** *Dictionary-Guide of Stylistic Terms* [Ojt'sabanakan terminneri barrkan-teghakatu]. Luys Publishing, Yerevan, 1976. 110 p. (in Armenian)
5. **Mnatsakanyan, A.** *Armenian Medieval Riddles (5th–18th centuries)*[*Hay mijnaderayin hanelukner (V–XVIII dd.)*]. Publishing House of the Academy of Sciences of the Armenian SSR, Yerevan, 1980. 522 p. (in Armenian).

6. Shirak. The Folklore Culture of the Armenians [*Hayots banahuyk'akan mshakuyt'yuny*]. HAI Publishing, Yerevan, 2024. 640 pages + 2 pp. illustrations. (in Armenian)
7. **Shnorhali, N.** Riddles [*Hanelukner*]. Soviet Writer Publishing, Yerevan, 1984. (in Armenian)
8. **Matikyan, H.** Childbearing and Childrearing Traditions of the Shirak Region of Armenia. Yerevan, 2025: 192 p..
9. **Matikyan H.,** Fiedlwork, 2025.

Ընդունվել է / Received on: **29. 02. 2026**
Գրախոսվել է / Reviewed on: **05. 04. 2026**
Հանձնվել է տպ. / Accepted for Pub: **15. 05. 2026**

Տեղեկություններ հեղինակի մասին

Հասմիկ Համլետի ՄԱՏԻԿՅԱՆ՝ բան .գիտ. թեկնածու, ԳԱԱ Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոնի գիտաշխատող, Գյումրի, ԾՊՀ օտար լեզուների և գրականության ամբիոնի դոցենտ, Գյումրի, ՀՀ, էլ. հասցե՝ hasvrej2024@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-0032-5123>

Hasmik Hamlet MATIKYAN: PhD in Philology, Researcher at Shirak Center for Armenological Studies NAS RA, Gyumri, Associate Professor at the Chair of Foreign Languages and Literature of SUSh, Gyumri, RA, e-mail: hasvrej@mail.ru, <https://orcid.org/0000-0003-0032-5123>